

L'escola a Mollet durant la postguerra (1939-1953)

Víctor Liébana López*

Resum

Aquest treball se centra en l'estudi de l'educació a Mollet del Vallès en els anys de postguerra i com la legislació en matèria educativa de la dictadura de Francisco Franco, va afectar les escoles de la nostra ciutat. Després descriu breument la situació de Mollet en els primer anys de postguerra, analitza els agents que conformaren el context educatiu del municipi, com són els centres, els mestres, els alumnes i, finalment, l'Ajuntament. El resultat de la investigació demostra que el règim franquista conformà un sistema educatiu sota els seus interessos ideològics i que aquests es van aplicar també a l'educació a Mollet. Els motius principals que em dugueren a fer aquest treball foren l'interès en l'educació i la història de la meua ciutat, concretament en el període de la II República, la Guerra Civil i la dictadura franquista.

Paraules clau

Educació, postguerra, franquisme, Col·legis Nous (Diví Mestre), Acadèmia Ninou – Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, Col·legi Lestonnac (les monges), Mollet del Vallès.

1. La postguerra a Mollet del Vallès

Per entendre bé quina va ser la situació de l'escola a Mollet durant els anys de postguerra és necessari conèixer la situació que es va viure localment al finalitzar la Guerra Civil. Mollet no escapà de la fam, la depuració i la repressió, característiques de la postguerra espanyola. Com a tot Espanya, moltes persones fugiren del franquisme i marxaven a l'exili, entre elles un centenars de molletans passaren a França. D'aquests, alguns tornaren aviat i molts d'ells acabaren en camps de treball o presons a l'espera de ser jutjats.

L'entrada dels nacionals a Mollet, el 27 de gener de 1939, suposà la invalidació de tots els càrrecs públics derivats de la República i Simeó Rabasa va ser el nou alcalde. A partir d'aquest moment el nou règim instaurà, mitjançant actes i circulars municipals, la seva nova ideologia.

Es posaren en marxa els informes polítics, els judicis militars, les depuracions laborals, la repressió cultural i l'anul·lació de la legislació republicana. En el cas de Mollet foren processades vuitanta-tres¹ persones davant la justícia per motius com pertànyer a partits d'esquerra, la participació en confiscacions o fer guàrdies armades durant

321

*Guanyador del XIX Premi Juvenil Vicenç Plantada, victor.liebana13@gmail.com

¹ SUÁREZ, M. À. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 257 p. Mollet del Vallès.

el període de la Guerra Civil. Les condemnes foren des de la inhabilitació als càrrecs públics fins a la condemna de mort. De Mollet, cinc persones foren afusellades al Camp de la Bóta.

Es va crear la Comissió de Recuperació per tal que el consistori recuperés les propietats perdudes durant la República com, per exemple, l'Ateneu o el local de Socorro Rojo. D'altra banda, el partit de la FET y de las JONS s'instal·là a Mollet, concretament al primer pis del Tabaran, des d'on exerciren una forta repressió i control sobre la població. Per a un major control, es creà el delegat de barri, que s'encarregà d'informar a les autoritats sobre la situació politicomilitar dels ciutadans.

La depuració arribà a la cultura a través de la destrucció i la confisca-

ció de les biblioteques privades de Mollet. Molts llibres escrits en català o de procedència d'esquerres foren cremats. La biblioteca de l'Ateneu passà sota el control de la FET y de las JONS.

Molts noms de carrers es van canviar per d'altres propis de la nova situació. Per exemple, es canvià el nom del carrer del Catorze d'Abril (abans Gallecs) o l'avinguda de la Llibertat (abans Calderó) per d'altres exaltant la figura de comandants nacionals o dates destacades, com General Mola o 27 de Enero.

Durant la immediata postguerra, a Mollet l'any 1940, hi havia censades 6.132 persones,² entre elles 1.184 nens i nenes en edat escolar (dels tres fins els catorze anys). El total de matriculats foren 1.154 alumnes, encara que

322

Figura 1. Desfilada de la Falange Española Tradicionalista y de las JONS davant el Tabaran, a la dècada del 1940. Font: AHMMV

² MURILLO, A. (2000). *Veus de Dones*. Ajuntament de Mollet del Vallès. 30 p. Mollet del Vallès.

alguns vingueren d'altres municipis propers com Montcada, Sant Fost o Martorelles.

La capacitat escolar total del municipi fou de 1.416 alumnes. Els centres educatius en funcionament a la postguerra eren l'Escola Nacional Graduada (amb tres aules de nens, tres de nenes i una de parvulari), coneguda popularment com a Col·legis Nous; el Parvulari Municipal de ca la Barcala, l'Acadèmia Viñas, l'Acadèmia Ninou, l'Escola Sant Jaume, les religioses de la Companyia de Maria i el Col·legi del Sagrat Cor de Maria de la Sra. Carmela Arbussà. L'única escola gratuïta en tot el municipi eren els Col·legis Nous. La gran majoria de centres eren privats i es necessitava d'una mínima posició socioeconòmica per poder accedir-hi, encara que l'Estat oferia places exemptes de pagament en aquestes escoles. En alguns casos, però, empreses o entitats de la localitat costejaven els estudis als fills dels treballadors.

2. Les escoles de la postguerra

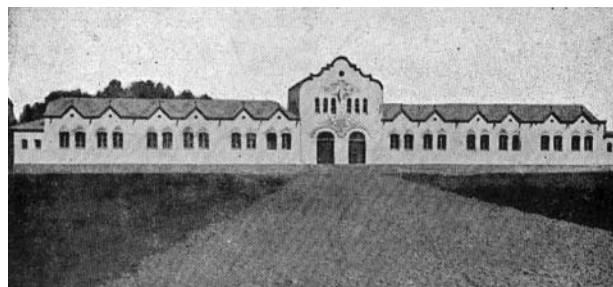
Escola Col·legis Nous

Els Col·legis Nous es fundaren el 1925. Aquesta fou la primera escola pública mixta del municipi. Amb anterioritat a l'any 1925, hi havia un petit col·legi públic per a nens i un altre de nenes³.

L'any 1965, passà a dir-se oficialment Grupo Escolar Divino Maestro. Fou una escola del tipus nacional, és a dir, el règim en tingué el control total i s'encarregà de subvencionar-la. També tingué un caràcter gradual, es distribuïen els alumnes en els graus corresponents segons l'edat. Els alum-

nes es matriculaven a partir dels tres anys i s'hi estaven fins els catorze anys.

L'escola s'edificà en uns descampats per sobre de l'antiga carretera de Barcelona a Ribes de Freser, fora del nucli del poble. Disposava d'àmplies instal·lacions i tenia capacitat per a tres-cents-cinquanta alumnes.

Figura 2. Els Col·legis Nous tot just acabats de construir, any 1925. Font: Araceli García López

La disposició de l'escola seguia la diferenciació sexista al peu de la lletra. Els nens feien classe a les aules situades a l'ala esquerra de l'edifici i les nenes, a l'ala dreta. També l'accés a les aules es feia per diferents portes. Al pati, els nens i les nenes jugaven separats, encara que no hi hagués cap mur o tanca, la prohibició de la coeducació fou interioritzada pels alumnes.

El centre comptà amb la professionalitat de mestres emblemàtics del municipi com la Trinitat Falgueras, el Jaume Coll, l'Artur Barres i en José M. Pérez Benavente.

Des de l'any 2000 l'escola ha recuperat, com a oficial, el tradicional nom de Col·legis Nous.

Col·legi Lestonnac

Les monges franceses de Sant Josep de Cluny arribaren l'any 1904 a Mo-

³ Per a més informació, vegeu l'article de R. Maria Securún "Educació a Mollet entre dos segles: de la revolució industrial a la Segona República (1845-1931)", en aquest mateix número de Notes.

llet i fundaren el primer col·legi religiós del municipi. L'escola comptà amb una part destinada a la comunitat de les monges i una altra per a les aules de l'alumnat.

L'any 1917 la comunitat religiosa de Sant Josep de Cluny fou substituïda per les monges de la Companyia de Maria per iniciativa de l'alcalde Frederic Ros i Sallent. Des dels anys setanta rep el nom de Col·legi de la Companyia de Maria - Lestonnac.

L'escola fou de tipus religiós i de caràcter gradual. La companyia tingué plena llibertat d'organització en el règim intern, didàctic, econòmic i administratiu. No fou subvencionada per l'Estat i s'havia de pagar per poder-hi ingressar. Els alumnes es podien matricular a partir dels tres anys, ja que comptava amb el servei de parvulari, fins els catorze anys. Des de la fundació, el col·legi de les monges havia estat de nenes, tal com marca la tradició de la Companyia de Maria. Les alumnes del col·legi de les monges sempre hagueren de vestir uniforme. L'escola tingué capacitat per acollir dos-cents cinquanta alumnes.

El col·legi s'emplaçà al capdavall de la rambla de Balmes. Tenia una capella

presidida per la imatge de la Mare de Déu i al costat es trobaven les aules i els menjadors. La resta de l'edifici fou reservat a la comunitat religiosa. A la zona exterior hi havia una part de pati, amb uns plataners molt grans i un petit hort per a les monges.

Una de les característiques de l'escola fou l'èmfasi a les celebracions religioses, com el dia de la festa de la Nena Maria i el de la patrona. També durant les processons de Corpus, el mes de Maria i, molt especialment, el final del curs, on es representaven obres de teatre.

La formació de les nenes al col·legi de les monges sempre fou a càrrec de la comunitat. Les monges foren de clausura fins a l'any 1940. Més endavant començà a tenir professorat extern. Les superiores de la immediata postguerra foren Patrocínio Aguado i Concepció Riu, amb una gran voluntat per potenciar l'ordre, la disciplina, la puntualitat i la higiene en l'alumnat.

Col·legi Ibèric del Sagrat Cor - Acadèmia Ninou

El Col·legi Ibèric del Sagrat Cor fou una escola privada fundada pel mestre Llorenç Marrugat l'any 1913. Un

324

Figura 3. Alumnes al pati de les monges (Lestonnac), dècada de 1960. Font: Col·legi Lestonnac

dels seus ajudants fou el mestre Emili Ninou, el qual el rellevà al capdavant de l'escola a partir dels anys trenta. Durant la II República, l'escola es denominà Acadèmia Ninou. Llorenç Marrugat morí assassinat el 1936. Amb la fi de la Guerra Civil, el centre recuperà el seu nom original i s'anomenà Col·legi Ibèric del Sagrat Cor - Acadèmia Ninou.

L'escola fou de tipus privada i de caràcter gradual. El director de l'escola fou Emili Ninou, el qual tingué plena llibertat d'organització en el règim intern de l'escola. Els alumnes havien de pagar, encara que algunes places foren reservades per a l'Ajuntament. Els alumnes començaven les classes als tres anys fins, aproximadament, als dotze. Des dels seus inicis, l'Acadèmia Ninou fou una escola dedicada als nens. No obstant, després de la Guerra Civil, començà a acceptar nenes.

L'acadèmia tingué diferents ubicacions al llarg del temps. Originàriament, se situà a una casa de l'avinguda de Jaume I. A la dècada dels anys trenta, l'escola es traslladà davant de l'església de Sant Vicenç, a la primera planta de can Solà. A partir dels anys cinquanta fins el seu final, l'acadèmia es traslladà al carrer de la Diputació. Les instal·lacions sempre foren petites, hi hagueren poques aules i tampoc gaudí d'un pati propi.

Figura 4. Segell de l'Acadèmia Ninou. Font: AHMMV

Els principals mestres foren Llorenç Marrugat i Emili Ninou, que comptaren amb l'ajut de diferents docents. Dos dels més coneguts foren els mestres Jornet i Teixidor. De tota manera, el professor Ninou és el més recordat per tots els alumnes, ja que fou el director de l'acadèmia i qui impartí més classes. Un cop acabada la Guerra acceptà molts alumnes de famílies represaliades i mestres que no podien treballar a l'escola pública.

Finalment, el 1960, l'Acadèmia Ninou decidí tancar les seves portes. Avui dia, trobem habitatges particulars en les respectives instal·lacions.

Col·legi Sant Jaume

El Col·legi Sant Jaume, conegut popularment com a can Tosquella, fou una escola privada de nens fundada per Jaume Tosquella l'any 1930, en un espai reduït que, anteriorment, havia estat una botiga de queviures. Es localitzà al carrer de Berenguer III núm. 186 (can Petit) i tenia una capacitat de cent alumnes. Era de tipus privat i caràcter gradual, s'ingressava amb tres anys i se'n sortia cap als catorze.

Jaume Tosquella s'encarregà sempre de l'activitat docent del centre. No obstant, els seus familiars l'ajudaren a les classes, com la seva dona Cristina Oliver, i més tard la seva filla Pepita.

L'any 1945 Jaume Tosquella es jubilà i traspassà l'escola al Sr. Collazo, el qual continuà amb l'activitat del centre. Avui dia, el lloc on es trobava el Col·legi Sant Jaume l'ocupa un habitatge particular.

Acadèmia Mollet

L'any 1931, el mestre Arcadi Viñas i Prat fundà l'Acadèmia Mollet, que fou una escola privada i mixta. No obstant, nens i nenes estudiaren en classes diferents. Tenia parvulari i primària, a

més a més, s'hi va poder estudiar comerç i batxillerat. En els primers anys de la República tingué molts problemes amb l'Ajuntament, essencialment per dos aspectes: no volia fer vacances i no tenia l'autorització com a escola, encara que més tard aconseguí tots els permisos després d'un procés judicial. Durant la Guerra, l'Acadèmia Mollet quedà abandonada perquè la família Viñas es refugià a Martorelles, Barcelona i Terol. El Sr. Viñas tornà a Mollet l'any 1939 i recuperà l'escola, que posà ràpidament en funcionament.

L'edifici, de caire modernista, encara es troba a la cantonada de la rambla de Fiveller amb l'avinguda de Jaume I. Tingué capacitat per acollir tres-cents alumnes. Com a pati de l'escola es feien servir les pistes del Centre Parroquial. Durant els anys seixanta l'acadèmia es traslladà l'avinguda de Calderó, núm. 19. Molts dels alumnes de l'Acadèmia Mollet foren dels pobles de la rodalia, a causa de la poca oferta docent de la comarca.

L'organització del centre i la direcció fou sempre a càrrec del mestre Arcadi Viñas. Per l'Acadèmia passaren un bon nombre de mestres; entre d'altres, M. Cuní i A. Monserdà (en el parvulari i primària); Josep Calduch, Lluís Villanueva, Josep M. Suñé, Soldevila, Margarita Ulied, etc. (en primària i batxillerat). També foren mestres alguns dels antics alumnes, com el cas de Jordi Solé Tura, i els fills del mestre Viñas: Arcadi, Enric i Montserrat.

L'any 1996, l'Acadèmia fou refundada sense cap vinculació amb la família Viñas com a Centre d'Estudis Mollet. Actualment és una escola concertada i mixta, on es cursa educació infantil, primària i secundària obligatòria.

3. Els mestres molletans

La depuració

Les autoritats franquistes consideraren que dintre del professorat, hi havia moltes persones contràries al Movimiento Nacional; per això va fixar les bases legals per la depuració del magisteri, recollides en el decret del 8 de novembre de 1936.⁴ L'objectiu principal de la investigació fou determinar la fidelitat dels mestres envers al Movimiento Nacional. Per aquest motiu s'investigaren tot un seguit de trets característics:

La participació en la formació d'ambient revolucionari, és a dir, propagar idees contràries al franquisme. Un exemple podia ser parlar en català a l'aula.

La militància en partits i sindicats d'esquerra.

La presència o activitat en actes subversius com col·lectivitzacions, manifestacions, confiscacions...

Acabada la Guerra, les escoles del municipi romandrien tancades fins la depuració dels funcionaris. El procés depurador afectà tots els mestres de la institució pública i el dugué a terme la Inspecció Provincial de Primera Ensenyança. En canvi, els docents dels centres privats foren investigats per les mateixes empreses, encara que seguien pautes de l'administració pública.

Els mestres dels Col·legis Nous foren els més afectats per la depuració.⁵ L'any 1939, la Comissió depuradora inhabilità del seu càrrec i traslladà a altres províncies, com Lleó o Burgos, l'Asunción Rin Serraseca, el Jaume Coll Aregall i l'Artur Barres Pascual. Igualment, la Perpetua Jiménez Millán fou separada del càrrec fins el 1950, i l'Au-

⁴ <http://www.memoria.cat/>

⁵ Arxiu General de la Administració d'Alcalà de Henares. Catàleg (05) 001030

rora Santamaría Zamora hagué de pagar una sanció administrativa. No obstant, la Trinitat Falgueras Ferrer i la Margarida Delclòs i Ferrer restaren exemptes de cap càrrec i pogueren continuar exercint el magisteri.⁶

En la immediata postguerra, l'interès del govern se centrava a garantir l'educació com a vehicle transmissor de ideologia, sense preocupar-se de la seva organització ni de l'estructura interna. Aquesta intenció quedà enregistrada en els decrets i les ordres del Ministeri d'Educació amb una idea fixada: l'educació havia de ser catòlica i patriòtica. Ja en el BOE del 23 d'agost de 1938 quedà patent el nacionalcatolicisme de l'educació.

La reforma sobre l'ensenyament primari aparegué el 17 de juliol de 1945,⁷ que dotava el clergat d'una gran autoritat sobre la tasca docent. L'educació primària quedava dividida en dues etapes ben diferenciades: una, general, dels sis als deu anys, i l'altra, de caràcter especial dels deu als dotze anys. Aquest fet provocà una greu discriminació en la població escolar, que establí dues classes d'alumnes: els que amb deu anys ingressaven al batxillerat per arribar a la universitat i els que continuaren estudiant per acabar treballant als dotze anys.

En aquesta reforma també es van estipular tres tipus d'escoles: públiques nacionals, de l'església i les privades. També es va eliminar la coeducació i, en el cas de les nenes, l'educació primària fou dirigida a la vida de la llar, l'artesania i la indústria domèstica.

La situació de la docència

La situació de misèria i fam característica de la postguerra afectà tots els sectors de la societat. Els sous baixaren i el poder adquisitiu també. El professorat d'aleshores tingué unes condicions laborals pèssimes i un salari bastant ínfim. Els mestres es veien obligats a fer altres treballs com la correcció en impremta, la comptabilitat en algun comerç o la venda a comissió per poder completar el sou de 7.200⁸ pessetes anuals (42,3 euros). A més a més, dugueren a terme classes extres o classes nocturnes per als treballadors de les fàbriques, que es pagaren a un preu molt baix. D'altra banda, el professor amb una bona condició econòmica obrí acadèmies o escoles privades per poder guanyar més diners.

La disposició d'un habitatge per al professorat fou un dret recollit en la Llei d'educació primària de 1945. Fou obligació del municipi proporcionar al mestre i la seva família una casa adequada i propera al centre escolar. La casa dels mestres molletans es localitzà al carrer de Palaudàries núm. 1. Aquesta albergà la majoria dels mestres dels Col·legis Nous, entre ells Jaume Coll, Artur Barres i José M. Pérez Benavente.

Després del procés depurador hi hagué vacants en les escoles públiques. Però no tothom pogué participar en les oposicions. A les oposicions del 1940, només van poder presentar-se aquells que presentaren el títol acadèmic, acreditaren la seva adhesió al Movimiento i foren, a més de militants de la Falange, excombatents o militars. Per tant, mol-

⁶ Trobareu més informació sobre el procés de depuració dels mestres de Mollet a l'article de M. Àngels Suárez "La depuració dels mestres de les escoles nacionals a Mollet del Vallès", en aquest mateix volum de Notes

⁷ <http://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00385-00416.pdf>

⁸ PÁRRAGA PAVÓN, C. (2010)

tes places públiques foren ocupades per grups socials o col·lectius que tingueren un tracte de favor per part del règim. Això generà un clar desavantatge entre els opositors. I molts mestres es quedaren sense poder participar.

D'altra banda, cal remarcar que molts mestres qualificats es quedaren sense feina i es dedicaren a altres treballs o ingressaren en escoles privades. A Mollet, l'Acadèmia Ninou acollí mestres depurats i alumnes de famílies represaliades. D'altres amb menys sort ingressaren en presons o camps de treball. Fou el cas de Jaume Coll i Artur Barres, que foren enviats a camps de treball durant un temps. Fins i tot, hi hagué casos de mestres assassinats o afusellats, sobretot, durant els primers anys de la repressió franquista, encara que a la nostra localitat no s'arribà fins a tal punt.

328

Les ferides de la Guerra Civil també arribaren a les relacions personals. Molts dels mestres que passaren la depuració, ja hi eren en temps de la II República, i no tots compartien ideologia amb el nou Estat. La manca de llibertat obligà als mestres a estar sempre en tensió i mostrar-se apolítics.

4. Els alumnes de Mollet

A partir del testimoni oral i les vivències personals dels alumnes de l'escola de postguerra, he pogut extreure algunes dades sobre l'ensenyament a Mollet que no em podien proporcionar les fonts escrites. Vaig poder entrevistar tres antics alumnes, Juana Caparrós Sánchez⁹ (27-04-1938), filla d'una teixidora de Can Mulà i alumna de l'Acadèmia Ninou i del Col·legi Lestonnac; Enriqueta Sallarés Beltran¹⁰ (05-07-

1936), filla d'una teixidora de Can Fàbregas i un paleta, alumna dels Col·legis Nous i de l'Acadèmia Mollet, i per últim Josep Salinas¹¹ (17-12-1940), que estudià als Col·legis Nous i era fill de treballadors de la Pelleria.

Tots tres van començar a anar a escola amb quatre o cinc anys i recorden que l'horari era de nou a una i, a tarda, de tres a cinc. Els alumnes tenen molt present com era la seva classe. J.S. recorda: "El retrat de Franco i les creus es trobaven a totes les aules. Teníem mapes d'Europa, d'Espanya, però de Catalunya no". La creu, el retrat de Franco i el mapa d'Espanya foren obligatoris a l'aula de postguerra. El nacionalcatolicisme impregnava l'educació que s'encarregava de formar els alumnes. J.S. explica que "a l'escola hi havia nens i nenes, però sempre estàvem separats. Al pati hi havia una part de nens i una de nenes, estava prohibit parlar o tenir contacte entre nosaltres. Hi havia un mur invisible que ens separava. Els nois jugàvem a futbol i les noies saltaven la corda. Quan ens vam fer grans parlàvem nois i noies mitjançant notes o avions de paper". La prohibició de la coeducació quedà registrada a través de la legislació, però fou interioritzada pels alumnes. En tots els centres trobem una clara separació sexista a l'aula i al pati.

El castellà fou decretat com l'única llengua oficial i vàlida. Per tant, a l'escola només s'aprengué a escriure i llegir en la llengua nacional. El català fou motiu de prohibició i s'adreçà a l'entorn familiar. J.C. va viure aquesta prohibició: "Tot estava en castellà a l'escola. Però, al pati i fora de classe parlàvem en català. Hem après a escriure en

⁹ A partir d'ara J.C.

¹⁰ A partir d'ara E.S.

¹¹ A partir d'ara J.S.

català quan hem estat grans”. Igual que E.S., “sempre parlàvem en castellà. El català no es feia servir per a res.”

Figura 5. Joan i Encarna Castellón, alumnes dels Col·legis Nous, dècada de 1940. Font: família Castellón Martínez

Les matèries amb més importància i càrrega d'hores lectives foren la religió i la història. Tingueren un caràcter heroic i llegendari, per tal d'exaltar valors i figures importants per al règim, com, per exemple, explicar els passatges de la Bíblia o conèixer la història dels Reis Catòlics. Tots els entrevistats recorden aquestes matèries. J.C. explica: “Fèiem geografia, matemàtiques, religió, gramàtica, també història. Un dia a la setmana fèiem una classe on cosíem, pintàvem, etc. La religió era molt important, estudiàvem moltes hores. Totes les matèries les estudiàvem del mateix llibre, era com una enciclopèdia”. J.S. també parla de les classes: “Recordo assignatures com la gramàtica, l'aritmètica, la religió i també la història. Però la història que ells volien. Estava encaminada a “menjar-te el coco” amb

què Franco i Primo de Rivera són els salvadors d'Espanya. Per exemple, explicaven heroïcament el descobriment d'Amèrica, però no deien res de com van exterminar pobles sencers. També parlaven molt dels Reis Catòlics”. L'esport moltes vegades quedava reduït a uns exercicis al pati: “L'educació física estava encaminada al gimnàs, era semblant a una disciplina militar”; “De fet el mètode utilitzat per estudiar fou la repetició i la memorització”. Tots els coneixements i lliçons es recolliren en un llibre, semblant a una enciclopèdia.

Un aspecte que tots els entrevistats recorden és l'obligació de resar i cantar el *Cara al sol*. Segons E.S., “nosaltres resàvem a classe. I abans de marxar cantàvem el *Cara al sol* amb el braç dret aixecat.” o J.S.: “Els primers anys cantàvem el *Cara al sol*. També resàvem a l'entrar a la classe. Recordo que durant la Setmana Santa fèiem les processons amb el mestre. I en el mes de maig cantàvem cançons religioses”.

Les excursions eren escasses, en tot cas, les festivitats religioses foren el motiu d'activitats extraordinàries. Es recorden les del mes de Maria, la Pasqua, el Dimecres de Cendra, les processons del Corpus, del Via Crucis, i les festes de fi de curs. J.C. recorda alguna d'aquelles sortides: “Només el Dimecres de Cendra fèiem una excursió als Pinetons, enterràvem una sardina. També recordo que durant la Pasqua realitzàvem moltes activitats i en les festes de fi de curs m'ho passava molt bé.” I J.S.: “No fèiem cap excursió. Alguna vegada vam fer partits de futbol amb altres escoles. I recordo l'excursió als Pinetons, els dimecres de cendra. També seguïem les festivitats religioses. A les processons del Corpus i el Via Crucis sortíem al carrer amb el professor, i en el mes de Maria cantàvem cançons.”

Figura 6. Alumnes de l'Acadèmia Ninou - Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, davant de la porta de l'església, dècada de 1940. Font: Enriqueta Sans Rosès

330

Els tres alumnes tenen records del seus mestres. Alguns eren molt rectes i aplicaven disciplina a l'aula. J.C. diu: "sempre recordaré a la mare Santolaya, era una molt bona monja, que estava a la porteria. La meva mestra era molt recta, anava vestida de monja, religió pura. A mi mai m'han pegat, però ho vaig veure. Ens ficaven de genolls a terra o de cara la paret. A les monges hi havia un carnet de comportament, és a dir, quan et portaves malament et ficaven punts i això significava un càstig." E.S. recorda "a la senyoreta Soldevila, una persona seria però agradable. A mi no m'han fet res mai. He vist com a l'Acadèmia Mollet posaven a les meves companyes contra la paret i els picaven al cul." I J.S., "els recordo a tots. Primer vaig tenir a la senyoreta Trini, molt bona dona, després a l'Artur Barres, una bellíssima persona. I l'últim va ser en Jaume Coll, el millor professor que vaig tenir, em va ajudar molt. Teníem el mateix professor per a totes les assignatures."

Es potencià la disciplina i l'obediència. Alguns mestres utilitzaren la vio-

lència per aconseguir el respecte o l'atenció de l'alumne, ja fou mitjançant la humiliació pública o bé els càstigs físics. La violència a l'aula fou normalitzada.

La depuració del magisteri molletà es produí durant l'any 1939-1940 i només fou en les escoles nacionals. Els alumnes entrevistats ingressaren més tard d'aquella data o en altres escoles i, per tant, no notaren cap canvi, encara que presenciaren alguna

baralla entre professors per motius ideològics.

Cap dels tres entrevistats va continuar els estudis. J.C. va deixar l'escola amb catorze anys. L'E.S. als dotze, per cuidar la seva germana, i en J.S. als catorze, per començar a treballar d'aprenent a una barberia. De fet era el més habitual, els alumnes deixaven d'estudiar al voltant d'aquesta edat per posar-se a treballar, cuidar els germans o bé perquè els estudis superiors requeri- en una bona posició econòmica.

5. L'Ajuntament i l'escola

La Junta Local de Primera Ensenyança es constituí l'any 1939, que a l'acta es remarca com l'any de la victòria. Formaven la Junta l'alcalde Agustí Torrents, el capellà de la parròquia Josep Casanovas, els regidors Vicenç Solà i Enric Guiu, l'inspector municipal de Sanitat Bonaventura Puigcercós; els mestres nacionals Andrés Sisó i Aurora Santamaría, i en Miquel Aliguer i Antònia Tintó com a representants, respectivament, dels pares i mares de

família. Fou l'òrgan encarregat d'enllaçar el consistori amb l'àmbit educatiu del municipi. Els principals objectius o problemes tractats foren l'assistència, el control del professorat i les subvencions.

L'obligatorietat de l'assistència fou un recurs emprat pel règim amb l'objectiu d'alfabetitzar la població. En aquest aspecte, els alcaldes van haver de vetllar pel compliment de l'obligació escolar i sancionar amb multes les faltes d'assistència. Davant d'aquest fet, la Junta Escolar demanà que tots els nens assistissin a l'escola, encomanà a les autoritats el control dels que no anaven a classe i, a més a més, elaborà un tipus de sanció administrativa. La principal causa de les faltes fou ajudar els pares al treball, "por frío en invierno y calor en verano", excuses vàries o per simple despreocupació dels pares.

Per exemple, a les aules de nenes dels Col·legis Nous hi hagué una assistència molt irregular l'any 1943. Comptaven amb noranta-sis alumnes però l'assistència mitjana era de seixanta-tres. Davant d'aquesta situació, la Junta Escolar demanà un llistat als mestres amb els noms de cada alumne i la ubicació de casa seva. Després les autoritats s'encarregaren d'actuar i, en alguns casos, de sancionar. A més a més, els problemes d'analfabetisme foren tan greus que es demanà el nivell acadèmic de cada treballador a les empreses molletanes. S'hagué d'especificar el nombre de persones sense estudis primaris i també les persones totalment analfabetes. Davant la situació, el consistori oferí classes nocturnes per als treballadors (pocques places) i imposà sancions a les empreses que no compliren amb els objectius de la tasca alfabetitzadora.

Per tal d'assegurar la transmissió de la fe cristiana i els valors patriòtics a

l'alumnat, la Junta Escolar realitzà un control regular sobre el professorat. El consistori demanà a totes les escoles les dades de cada mestre: nom, domicili, edat, si era soltera o casada (en el cas de les dones), ideologia, antecedents. A més a més, l'escola hagué de redactar un informe detallant l'aptitud i la conducta dels mestres. D'altra banda, s'encarregà de resoldre les denúncies a mestres. Fou el cas del senyor Pujol, mestre de l'Acadèmia Ninou, i la senyoreta Asunción Rin Serraseca, mestra de l'Escola Unitària de Gallecs. La Junta Escolar concertà una reunió amb el director Ninou, en el cas del senyor Pujol. O dirigí el cas a la Inspecció Primària, en el cas de la senyoreta Rin.

La subvenció de l'Ajuntament a les escoles fou controlada per la Junta Escolar de Primera Ensenyança. Les escoles feren peticions de materials escolars i de diners. La Junta Escolar s'encarregà de concedir-los i tramitar-los. En teoria, el consistori no tenia l'obligació de subministrar aquest tipus d'ajudes a les escoles privades, però, degut a la cessió de places escolars gratuïtes, l'Ajuntament realitzà concessions. Fou el cas de l'Acadèmia Ninou, l'Acadèmia Mollet i el Col·legi Sant Jaume. Totes tres demanaren subvencions a canvi de becar alumnes molletans gratuïtament. D'altra banda, els Col·legis Nous demanaren llibres per a la biblioteca, material de dibuix, cadires i creus.

6. Conclusió

Amb la fi de la Guerra Civil l'any 1939, el règim franquista imposà una victòria total i sense cap contemplació. Un dels àmbits amb més canvis fou el sistema educatiu, a causa del poder en la formació moral de les noves generacions. L'ensenyament s'utilitzà com a instrument per garantir la continuïtat del franquisme. Totes les accions dutes

a terme tingueren l'objectiu de trencar amb la II República i construir un model de societat totalment antagònic.

La depuració del magisteri fou el precedent del nou model educatiu, que quedà institucionalitzat amb la Llei educativa de 1945. Aquesta reforma significà la concessió de la tasca educativa a les jerarquies eclesiàstiques i l'adaptació de l'educació als ideals del règim. Aquesta doctrina impregnà tot el sistema educatiu, mitjançant la politització de l'ensenyament. D'aquí sorgiren els trets característics de l'educació franquista, com la imposició de la creu i el retrat de Franco a les aules, la censura en els llibres de text, el cant del *Cara al sol*, el res abans de començar la classe, l'obligatorietat de la religió, la manipulació de la història, la separació i la discriminació sexista a l'escola, la formació del magisteri, la prohibició del català a les classes, la legitimació dels càstigs físics, etcètera.

332

Aquestes mesures entraren en vigor a totes les aules del territori espanyol, en alguns casos amb més contundència, sobretot en els grans nuclis urbans. La gent de Mollet també patí la misèria, la fam i les noves polítiques del règim, entre d'altres la repressió i la depuració. A Mollet hi hagué 1.184 nens i nenes en edat escolar, tot i així l'únic centre públic fou els Col·legis Nous, amb una capacitat d'acollida insuficient. Fou l'únic que patí la depuració i la investigació dels seus docents, i on s'implantà amb més força el nou sistema educatiu. Després de la Guerra les escoles privades tornaren a obrir i tingueren una gran quantitat d'alumnes matriculats.

No obstant, la tasca alfabetitzadora del règim fou ineficient. L'estratègia d'obligar l'assistència a classe no aconseguí millorar la situació. Les faltes d'assistència als centres es mantingue-

ren irregulars i es detectaren casos a les empreses de treballadors sense estudis primaris.

La població de Mollet s'adaptà a les noves circumstàncies, tothom acceptà la nova realitat. En els centres educatius passà el mateix, els mestres depurats es mostraren apolítics i seguiren les ordres del Ministeri d'Educació i la Junta Local de Primera Ensenyança. Els infants interioritzaren les noves normes (no parlar en català, no jugar junts al pati, resar a l'entrar a classe, etc.). Avui dia, salvant la distància amb la idealització de la infància, molts d'ells senten ràbia i engany. Foren moments molt durs, i ningú es dedicà a rebatre la situació, simplement es dedicaren a sobreviure.

En conclusió, després de la investigació realitzada, podem afirmar la hipòtesi presentada al principi del treball: l'educació franquista fou adoctrinadora i també arribà a Mollet. L'ensenyament fou un pilar essencial durant la immediata postguerra, ja que fou l'instrument encarregat d'imposar els principis del règim als alumnes. Amb un clar objectiu, formar noves generacions obedients i submises davant la ideologia franquista, i d'aquesta manera mantenir en els anys l'ordre establert, la dictadura.

7. Bibliografia i altres fonts

- ÁLVAREZ PÉREZ, A. (1963). *Enciclopedia Intuitiva, Sintética y Práctica de Primer Grado*. Ediciones Álvarez. Valladolid.
- BOTER DE PALAU, R. (2002). *L'Abans Mollet del Vallès. Recull gràfic 1870-1965*. Efadós. 666 p. El Papiol.
- GORDI, J. i VILAGINÉS, J. (Coord.) (1993). *Molledo - Mollet (993-1993)*. Ajuntament de Mollet del Vallès. 204p. Mollet del Vallès.
- MURILLO, A. (2000). *Veus de dones*. Ajuntament de Mollet del Vallès. 36 p. Mollet del Vallès.

- PÁRRAGA PAVÓN, C. (2010). Educación durante el Franquismo. *Temas para la Educación*, noviembre 2010
- SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). *Notes*, 28: 11-32. Mollet del Vallès.
- SOLÉ TURA, J. (1986). Cent històries, cent vides. L'Aixernador, edicions argentones. 227 p. Argenton.
- SOLÉ TURA, J. (1987). Cent noves històries, cent vides més. L'Aixernador, edicions argentones. 220 p. Argenton.
- SOLÉ TURA, J. (1981). Mollet, la història que segueix. Gràfiques Aster. 190 p. Mollet del Vallès.
- SUÁREZ, M.A. (2000). La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès. Centre d'Estudis Molletans, Col·lecció Vicenç Plantada, 4. 369 p. Mollet del Vallès.
- Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès
 Actes de plens municipals (1939-1953)
 Actes de la Junta Local de Primera Ensenyança (1939-1953)
 Cens escolar (1939-1953)
 Correspondència entre les escoles
- Fonts orals
 Caparrós Fernández, Joana
 Salinas Álcacer, Josep
 Sallares Beltran, Enriqueta
 Noró Camats, Jaume
 Securín i Fuster, Rosa Maria
- Pàgines web
 BARCIELA, C. Los años del hambre. http://www.eldiario.es/sociedad/mecenas-Franco-rebel-des_0_537197146.html
 B.O.E- Num.199. Ley de 17 de julio de 1945. <http://www.boe.es/datos/pdfs/BOE/1945/199/A00385-00416.pdf>
 CLARA, M. El model de dona del franquisme. <http://blocs.xtec.cat/mariaclara/la-seccion-femenina/41-influencias/>
 DE PABLO LOBO, C. La depuración de la educación española (1936-1975). <http://www.redalyc.org/html/4475/447544584013/>
 JIMÉNEZ SERRADILLA, M. N. L'escola a Catalunya durant el franquisme. <file:///C:/Users/victo/Downloads/ESCOLA%20FRANQUISTA.pdf>
 MARTÍN FRAILE, B. La cultura escola y el oficio de maestro. <http://www.memoria.cat/mestres/es/content/el-proceso-de-depuraci%C3%B3n-en-la-zona-franquista>
 MEMORIA.CAT. El proceso de depuración en la zona franquista. <http://www.memoria.cat/mestres/es/content/el-proceso-de-depuraci%C3%B3n-en-la-zona-franquista>
 MONTAGUT, E. La educación en el franquismo. <http://www.nuevatribuna.es/articulo/historia/educacionfranquismo/20160201151555124959.html>
 MUSEO PEDAGOGICO DE ARAGON. La escuela de la II República. http://www.museopedagogico-dearagon.com/educacion_ii_republica.php
 NAVARRO I DOMÉNECH, E. La memòria oblidada. Les víctimes de la repressió franquista a Granollers i el Vallès Oriental (1939-1945). <file:///C:/Users/victo/Downloads/REPRESSI%C3%93%20FRANQUISTA%20VALLES%20ORIENTAL.pdf>
 PÉREZ-AGOTE, A. Sociología histórica del nacional-catolicismo español. https://laicismo.org/data/docs/archivo_395.pdf
 SARANOVA, I. Así era la vuelta al cole en el franquismo. <http://blogs.publico.es/strambotic/2017/09/vuelta-al-cole-franquismo/>
 ZAPATA PARRA, J. A. La enseñanza de la historia en la escuela primaria durante el franquismo. file:///C:/Users/victo/Downloads/1998_16-zapatafranquismo.pdf
 40 ANYS DE DICTADURA. L'educació de les dones durant el franquisme. <https://sites.google.com/site/40anysdictadura/groc/l-educacio-deles-dones-durant-el-franquisme>